

2000-től 2006-ig tartó időszakra több olyan kompromisszumot kötöttek, amelyek az agrárminiszterek viszonylag radikális reformcsomagját jelentősen gyengítették. Az Európai Bizottság az említett időszakra évi 3,1 milliárd euró összegű költségvetést tervez. A 2002. évtől 4 milliárd euróról a 2006. évig 14 milliárd euróra növekednek az EU-tagországok részére juttatható pénzügyi eszközök. A közös agrárpolitika pénzügyi eszközeinek befagyaszthatóságát célzó berlini reformintézkedések nehezen lesznek elfogadhatók, így nagyon valószínű, hogy még a 2006. év előtt új tárgyalás lesz a közös agrárpolitika reformjáról.

A kereskedelem tervezett liberalizálásáról szóló WTO-val folytatandó tárgyalások előtt az Európai Unió pozíciója gyengült.

(Ism.: *Balogh András*)

ROLING, J.:

#### A KÜLFÖLDI KÖZVETLEN BERUHÁZÁSOK MUNKAHELYTEREMTŐ SZEREPE

(Bedeutung deutsche Direktinvestitionen im Ausland einen 'Export' deutscher Arbeitsplätze?) – *Zeitschrift für Wirtschaftspolitik*, 1999. 2. sz. 147–167. p.

Két folyamat kapcsolatát vizsgálja a szerző, egyrészt azt, hogy évek óta magas a németországi munkanélküliség szintje, másrészt, hogy a német vállalatok növelték külföldi közvetlen beruházásait (foreign direct investment – FDI). Olyan nézetek kapnak hangot, hogy a külföldre menekülő tőke végső soron németországi munkahelyeket exportál. A cikk bevezető része meghatározza az alkalmazott fogalmakat, megkülönböztetve az értékpapírok vásárlására összpontosított pénzügyi (portfolió) befektetéseket és a működő tőke kivitelét.

A külföldi közvetlen beruházás sokféle formában valósulhat meg: a befektető létrehozhat új termelőüzemet, bővítheti az értékesítés hálózatát, részesedéshez juthat vagy kezelő társaságban, de átvetheti a versenytárs vállalkozásokat (azok meghatározott tulajdonrészét) is. A szerző erre a sokféleségre utalva félrevezetőnek minősíti, hogy a külföldi közvetlen beruházások alakulását a tárgyi eszközök belföldi beruházásaival azonos keretben vizsgálják.

A német statisztika háromféle adatsorral jellemzi a vizsgált témakört:

– a Szövetségi Gazdasági Minisztérium „tőketranszfer” (K1) statisztikája rendszeres időközönként megfigyeli a tőkeáramlást,

– a szövetségi jegybank (Bundesbank) állítja össze a fizetési mérleg (Z) statisztikáját,

– a szövetségi jegybank a német tulajdonosok külföldön levő tőkeállományáról időponti felmérést (K3) készít.

A tőketranszfer (K1) éves statisztikája szerint az 1991 és 1996 közötti időszakban a német tőke kivitel évi 30,6 milliárd márkáról 42,5 milliárd márkára, a jegybank fizetési mérlege szerint évi 39,3 milliárd márkáról 44,5 milliárd márkára nőtt. A külföldön működő német eredetű tőkeállomány változásának éves mértéke (a K3 statisztika szerint) az előző évihez képest 1991-ben 31,7 milliárd márka, 1996-ban 51,7 milliárd márka volt.

A szerző részletesen bemutatja a külföldi közvetlen beruházás, valamint a németországi foglalkoztatás kapcsolatát, azt is értékelve, hogy a befektetők milyen céllal döntenek a tőke kivitelről. Megkülönböztethetők a foglalkoztatásra, a piacra irányuló és a külkereskedelmi, valamint a költségelőnyökre alapozott külföldi közvetlen beruházások.

A cikk a külföldi beruházások 1990. és 1996. évi állományadatainak szerkezetét ágazatok és országcsoportok szerint elemzi, megkülönböztetve a fejlett ipari, a piacgazdaságra áttérő, valamint a fejlődő országokat. Az 1996. évi összesen 446 milliárd márka értékű közvetlen és közvetett külföldi beruházás állományból a feldolgozóipar részesedése (187 milliárd márka) a legnagyobb, ebből a vegyiparra 65 milliárd márka, a járműgyártásra 35 milliárd márka, az elektromos és elektronikai termékek gyártására 31 milliárd márka, a gépek és berendezések gyártására 20 milliárd márka jut.

Az összes feldolgozóipari külföldi beruházás 1990. évi állományában a piacgazdaságra áttérő („reform”) országok mindössze 0,5 százalékkal részesedtek, ez az arány 1996-ban már 5,4 százalék volt, ezen belül a gépjárműgyártás külföldi befektetései 11,2 százaléka valósult meg ebben az országcsoportban (a vegyipari ügyleteknek csak 1,6 százaléka, a gépek és berendezések gyártás ügyleteinek 6,6 százaléka).

A befektetési társaságok révén végrehajtott külföldi beruházások állománya (1996-ban összesen 146 milliárd márka) 90 százalékban a fejlett ipari országokban valósult meg, a fejlődő országok részesedése mintegy 7 százalék, a „reform”-országoké az 1990. évi 0,3 százalékról 1996-ban 2,8 százalékra nőtt. Hasonló változások következtek be a kilencvenes évek első felében a kereskedelmi, a biztosítási és a hitelintézeti külföldi befektetések regionális szerkezetében is.

A cikk a német feldolgozóipari társaságok ágazatai szerint tagolva bemutatja a három országcsoportban működő külföldi vállalkozások 1996. évi tevékenységét. Az egyik csoport az anyatársaságával

azonos gazdasági tevékenységet végez külföldön, kisebb arányban vannak más feldolgozóipari tevékenységet végzők, továbbá kereskedelmi vállalkozások, pénzintézetek, befektető társaságok is. A szerző utal a gazdaságkutató intézetek vállalati felméréseinek megállapításaira, különös tekintettel a külföldi beruházások németországi foglalkoztatási hatásaira a tőke kivitel előbb említett motívumai kapcsán.

Az 1972. és 1996. közötti évek statisztikai adatai lehetőséget adnak a külföldi közvetlen beruházások foglalkoztatási és külkereskedelmi hatásainak ökonometriai becslésére. A szerző ismerteti a komparatív előnyök megnyilvánulását jellemző „külső reálérték” számításának tényezőit. A külföldi közvetlen beruházás és a német export kapcsolatának becslésére ajánlott regressziós egyenlet együtthatói a német statisztikai adatok alapján adódnak:

– a német export egy százalékpontos növekedése 1,7 százalékkal,

– a külső reálérték egységnyi változása (például a márkát 1 százalékpontos felértékelődése) közel 3 százalékkal bővítette a tőke kivitel értékét (egyéb feltételeket azonosnak feltételezve),

– empirikus összefüggést alkalmazva elvégezhető a becslési hibák helyesbítése, figyelembe vehetők az export növekedése, illetve tőke kivitel folyamatai közötti időeltolódások.

A német nemzetgazdaság egészének regressziós egyenletéhez hasonlóan a feldolgozóipar említett ágazatai szerint tagoltan is készültek becslések. Az export 1 százalékpontos növekedése a külföldi közvetlen beruházásokat 1,6 százalékkal bővítette a közúti járművek gyártásában és a vegyiparban, ennél mérsékeltabb volt ez a hatás a gépek és berendezések (1,3%) és az elektromos, elektronikus termékek gyártásában (1,1%). A külső reálértékkel összefüggő hatásokban lényegesen nagyobb a szóródás: a vegyiparban az említett együttható 2,2, a gépek és gépi berendezések gyártásában 2,1, ugyanakkor a közúti járművek körében 1 százalékpontos felértékelődés alig 0,02 százalékkal bővítette a külföldi közvetlen beruházásokat és az elektrotechnikai, elektronikai termékek gyártásában is csak 0,99 a rugalmassági együttható.

A hivatalos német statisztika nem mutatja be a német érdekeltségű külföldi üzemekben foglalkoztatottak számát, azonban szakértői becslések alapján valószínűsíthető, hogy a német feldolgozóipar külföldi közvetlen vállalkozásai összes foglalkoztatottjának száma az 1980. évi 1,31 millió főről 1990-ig 1,65 millió főre, 1996-ig közel kétmillió főre nőtt. A németországi belföldi foglalkoztatottak számához viszonyítva az összes külföldi leányvállalatra 1980-

ban mintegy 14,6 százalékos arány volt jellemző, ez a külföldi/belföldi foglalkoztatási arány 1996-ban 26,1 százalékra nőtt.

A szerző véleménye szerint a külföldi közvetlen beruházások adatai nem ad magyarázatot arra, hogy 1990. és 1996 között miért csökkent 1,4 millióval a nyugatnémet munkahelyek száma, mivel ebben az időszakban a külföldi német érdekeltségű vállalkozások a tőke kivitel eredményeként csak mintegy 300 ezer fővel növelték a foglalkoztatottak számát. A cikk a feldolgozóipar ágazataiban megvalósult külföldi közvetlen beruházás 1980. és 1996 közötti alakulását és a belföldi foglalkoztatás ágazati dinamikáját összevetve elemzi e két változási folyamat kapcsolatát. A feldolgozóipar és egyes ágazatai külföldi beruházásainak másfél évtized alatt bekövetkezett változását viszonyították német érdekeltségű vállalkozások összes tárgyi eszközének állományához, mégpedig egységesen az 1995. évi újrabeszerzési értékekre számítva. Ehhez a független változóhoz rendelték a feldolgozóipar ágazatai németországi foglalkoztatásának változását (jórészt romlását).

Az említett időszak egészére jellemző a külföldi közvetlen beruházások állományának átlagosan 14 százalékos növekedése, ami átlagosan több mint 10 százalékos létszámleépítés mellett valósult meg.

E két változó mutatószámait a német feldolgozóipar ágazataira meghatározva adódik a tőke kivitel és foglalkoztatás kapcsolatának regressziós vonala, amelyhez közel áll (a külföldi közvetlen beruházás bővülésének növekvő aránya felé haladva) az irodagépek gyártása, az építőanyagok gyártása, a gépipar (a járművek és elektromos, elektronikai termékek gyártásával együtt), a vegyipar termelése. A regressziós vonal emelkedő tendenciájú, azaz minél nagyobb volt a vizsgált másfél évtizedben a külföldön működő tőke relatív gyarapodása, annál sikeresebb volt az említett ágazatok németországi munkahelyeinek megőrzése.

A szerző adatokkal igazolja, hogy az olcsó béri országokban létesített munkahely nem egyenértékű a németországi üzemen leépített munkahellyel, mivel az előbbire lényegesen munkaigényesebb termelés jellemző. A vizsgált másfél évtizedben a német érdekeltségű külföldi feldolgozóipari üzemek foglalkoztatottjainak száma úgy nőtt 19,5 százalékkal, hogy az 1980. évihez képest mintegy 53,3 százalékkal nőtt a külföldi közvetlen beruházások 1995. évi állománya.

(Ism.: *Nádudvari Zoltán*)